Людмила Козяровська

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОЛІ ЗАНЯТЬ З МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ НА ДОШКІЛЬНОМУ ВІДДІЛЕННІ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У зв'язку з реорганізацією української освітньої системи, спрямованої на європейський простір, до сучасного педагога почали висуватись нові вимоги. Науково-технічний прогрес, пов'язаний із змінами у загальній соціокультурній ситуації, що відбуваються в останні десятиріччя, призвів до перевороту у матеріальній культурі суспільства, проте духовного світу людини це в тій же мірі не торкнулося. Саме тому, одне з чільних місць у процесі підготовки майбутніх педагогів займає їхній особистісний розвиток, зокрема збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування ціннісних орієнтацій, потреби у творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні.

Першочергова роль у вирішенні цього важливого завдання у процесі підготовки педагогів належить заняттям з музичного інструменту, адже саме мистецтво націлене на виховання людини, яка через художньо-образне мислення, через почуття, пробуджені мистецтвом, пізнає світ і себе у цьому світі. Мета означених занять полягає у розвитку особистісно-ціннісного ставлення студентів до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовираженні.

Сучасна освіта знаходиться в кризовому стані, і чи не найбільше це стосується системи виховання [1, 4]. Навчати легше, ніж виховувати, тому що виховання – це процес делікатний, тонкий, вимагає психологічної «мудрості» і результат його опосередкований, а не такий безпосередній, як у процесі навчання. Тим не менше, наукових досліджень, пов'язаних з проблемою виховання, за останні роки здійснено чимало, що дає нам можливість детальніше ознайомитися з трактуванням сутності поставлених виховних завдань.

Зокрема, на думку П. Ігнатенка [2], особливо важливими базовими компонентами виховання є:

1. Виховання вільної особистості (високий рівень самосвідомості; громадянськості; почуття власної гідності, самоповаги; самодисципліна, чесність, орієнтація на духовні цінності життя; самостійність у прийнятті рішень і відповідальність; вільний вибір змісту життєдіяльності).

2. Виховання гуманної особистості (милосердя, доброта, здатність до співпереживання, альтруїзм; терпимість, доброзичливість, скромність, готовність допомагати; розуміння цінностей людського життя).

3. Виховання духовної особистості (потреба в пізнанні і самопізнанні, у красі, спілкуванні, пошуку сенсу життя; здатність до рефлексії; автономія внутрішнього світу, цілісність).

4. Виховання творчої особистості (розвинені здібності, потреба у

перетворюючій діяльності; знання, уміння, навички, розвинуті інтелект, інтуїція, життєтворчість).

5. Виховання практичної особистості (знання основ економіки, працьовитість, хазяйновитість; комп'ютерна грамотність; володіння мовами світу; знання народних, релігійних звичаїв; здоровий спосіб життя; фізичне загартування, естетичний смак, гарні манери; благополуччя дому, забезпечення добробуту родини).

Відзначимо, що зазначені компоненти істотно розширюють завдання занять, пов'язаних з мистецтвом.

На думку О. Киричук, І. Тисячник та ін. [3], весь зміст педагогічного процесу повинен бути спрямований на формування у школярів патріотичної свідомості і почуття патріотизму, на формування кожного як активного громадянина, наділеного політичною культурою, критичним мисленням, яке дозволить йому усвідомлено і самостійно зробити власний політичний вибір.

Колектив авторів під керівництвом В. Поплужного [2] до основних ідей відносить наступні:

– переважна трудова орієнтація виховної роботи (виховання працьовитості);

– послідовне включення особистості в комплекс необхідних дорослій людині видів трудової діяльності, прилучення до суспільно значимої праці;

– турбота про фізичний розвиток вихованців, про формування здорового способу життя;

– виявлення і розкриття виховально-трудової основи традицій кожної родини, її специфіки;

– пробудження історичної пам'яті особистості, формування у неї поважного відношення до своєї «малої батьківщини»;

– розвиток, корегування, збагачення суспільної думки в соціумі, формування у вихованців «почуття дому», «духу родини», прихильності до рідного дому, прагнення до сімейного спілкування, до спільних справ з батьками (за допомогою традиційних прийомів виховання, таких, як побажання, наставляння, поради, повчання, приховані заохочення, емоційна підтримка, опора на родовід родини, її традиції);

– орієнтація на приклад, як провідний метод впливу на особистість, розвиток творчості, включення в активні трудові, святково-ритуальні, фольклорно-художні справи, в атмосферу культурного дозвілля в соціумі, національні види мистецтва й спорту;

– виховання доброти, милосердя, турботи про людей, про природу, навколишнє середовище;

– спілкування майбутніх педагогів з дітьми як крок до активного самоствердження, виховання відповідальності, а також набуття навичок педагогічного спілкування, освоєння народно-педагогічних традицій;

– поважне ставлення до ритуальних свят, пов'язаних з різними стадіями особистісного розвитку (народження, повноліття, весільний обряд і т.ін.).

І. Мартинюк [4] відзначає 8 загальнолюдських цінностей. Серед них:

Земля – загальний дім людей і природи; Батьківщина, Родина, Праця; Знання, Культура; Світ (згода між людьми), Людина.

Слід зазначити, що здійснення всіх вищезазначених виховних завдань передбачає дотримання дуже важливої умови – це умова природовідповідності шляхів і методів роботи зі студентами.

Деталізуючи найістотніші компоненти виховного процесу, зазначимо: виховна функція музики має найточніший, найдоцільніший вплив на розвиток духовного світу кожного майбутнього педагога. Здатність музики впливати на переконання на почуття людей доцільно використовувати як могутній засіб морально-естетичного виховання студентів.

Ще за давніх часів було помічено, що музика, і перш за все її основні компоненти – мелодія та ритм, змінюють настрій людини, її внутрішній стан. У Греції музика вважалася одним із наймогутніших засобів впливу на внутрішній світ людини. Особливо великого значення надавали музичному вихованню підростаючого покоління, адже саме в дитячому віці формуються гуманні та громадянські якості майбутнього члена суспільства. Музика в той час уважалася одним з наймогутніших засобів формування цих якостей.

Аристотель писав, що в основі музики лежать зародки гуманного ставлення до світу, тому музика повинна бути обов’язковим предметом навчання й виховання. В одному з давніх трактатів про музику говорилося, що той, хто обізнаний в музиці, ніколи не зробить ганебного вчинку, буде корисним і собі, і суспільству, ніяким чином не порушуючи його гармонії ні словом, ні справою, завжди буде дотримуватися порядку, пристойності та благорозумності.

У подальшому розвитку людства думки з цього приводу не дуже змінилися. Стверджувалася незаперечно висока організуюча сила музичного мистецтва, його здатність забезпечувати цілісність внутрішнього світу особистості.

Зокрема в дослідженнях вчених Ю. Алієва «Формування музичної культури школяра-підлітка», О. Апраксіної «Методика музичного виховання в школі», В. Крутецького «Психологія навчання і виховання школярів», виявлено, що музика сприяє інтенсивному формуванню моральних рис особистості.

У 30-х роках минулого століття видатний музикант, вчений та педагог Б. Асаф’єв зробив спробу намітити в спостереженні музики фактори, які зумовлюють пробудження і розвиток соціально-ціннісних психологічних станів у сприймаючих суб’єктів, і тим самим визначити виховане значення даного явища.

Започаткований Б. Асаф’євим підхід до аналізу музики, як певного явища, яке має активний вплив на розвиток соціально значущих рис особистості, можна продовжити на основі даних сучасних наук: психології, естетики, культурології [5].

Важливо зазначити, що музика формує не лише емоційний світ людини. Вона суттєво впливає і на раціональні здібності, на вербальне мислення, а отже, сприяє зростанню інтелектуального потенціалу вихованців,

розширює можливості глибшого розуміння оточуючого світу.

Якими ж є шляхи виховання музикою, формування гармонійно розвинутої особистості, освоєння студентами емоційно-морального ставлення до життя? Перш за все, педагог повинен усвідомити, що метою в процесі музичного навчання і виховання є розкриття художнього змісту, змісту емоційного образу. Естетичні емоції є однією з головних можливостей проникнути в цей зміст, збагнути його. А вся складна система музично-предметних зв'язків і знань є лише засобом.

Навчати музиці означає навчати володінню мовою музики, розвивати музично-образне мислення учня. Гра на музичному інструменті, музика сама по собі, її технічна сторона цього не дає, бо головне в музиці не навченість, навіть не віртуозність, а музикальність, глибина.

Є, звичайно, музично обдаровані студенти. Але частіше всього ця обдарованість прихована, а тому розкривається разом з розвитком особистості. Завдання педагога – цілеспрямовано і систематично розвивати художньо-емоційну активність свого вихованця, бо це означає, разом з тим, розвиток і його особистості. Художник і особистість у мистецтві нерозривні. Тому так важливо, розвиваючи емоційну – художню культуру, разом з тим розвивати особистість студента. Саме в цих елементах педагогічного процесу реалізується роль музики як могутнього засобу виховання.

Започатковується вирішення цього завдання усвідомленням і постановкою студентом особистісної цілі, яка у сфері мистецтва рівнозначна йому: художньо виконати музичний твір – те ж саме, що і стати музикантом, справжнім митцем. Художнє виконання містить у собі особистісну ціль, тому що внесення художнього елемента у виконання пов'язано з находженням особливого, неповторного, притаманного лише цій людині способу відтворення художнього твору. В особливості, неповторності і унікальності підходу і виконання цього завдання проглядається особистість майбутнього педагога, який знайшов свій власний шлях прочитання музичного твору.

Важливим етапом на цьому шляху є знаходження особистісного змісту в тих творах, які виконує студент. Цей пошук пов'язаний із розумінням і глибоким відчуттям змісту творів з метою оживити нотний текст, зробити його «своїм». У цій діяльності велике значення належить педагогу. Він допомагає вирішити технічні завдання, якщо техніка не відповідає намірам засвоєння твору, мобілізувати всі духовні і фізичні можливості музиканта. Допомагаючи «присвоїти» твір у процесі виконання музики, педагог розвиває студента як особистість. Пошук особистісного сенсу і того значення, яке має музичний твір саме для цієї особистості, наближає її особливості до особливостей музики і, таким чином, створює певну атмосферу, притаманну цій конкретній взаємодії студента і музичного твору.

Отже, можна констатувати, що *заняття з музичного інструменту у процесі підготовки майбутніх педагогів сприяють вирішенню глобальної та актуальної загально-педагогічної проблеми: виховання духовної культури та громадянського патріотизму особистості.* Крім цього, заняття, пов'язані з мистецтвом є дуже специфічними, на них педагог має можливість впливати

на глибинну сферу почуттів своїх вихованців і в такий спосіб пробуджувати їхні симпатії чи антипатії, впливати на їхні погляди та переконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенка, 1996. – 138 с.
2. Ігнатенко П., Поплужний В., та ін. Виховання громадянина. – К.: Інститут змісту та методів навчання, 1997. – 252 с.
3. Киричук О., Тисячник І. Громадянське самовизначення: процес і результат системи національного виховання // Українське народознавство і проблеми національного виховання школярів. – Ів.-Франківськ, 1995.
4. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія. – К., 1995.
5. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник. – К.: КНУКіМ, 2006. – 188 с.